

Кільова Г. О.¹

Національний освітній простір України, перспективи реформування та розвитку

¹ Кільова Ганна Олексіївна, доктор філософії, заслужений працівник освіти України, заступник керівника Управління з питань звернень громадян Адміністрації Президента України м. Київ, Україна

Анотація: У статті акцентована думка про те, що сучасний час вимагає створення нового національного освітнього простору, тому що модернізація країни, кардинальні, стратегічні перетворення в суспільстві починаються з системного реформування освіти. Реформування освіти повинно мати цілеспрямовану державну системну політику: державі і суспільству, як ніколи, потрібні нові економічні та наукові ідеї, перспективні проекти, які можна отримати тільки завдяки підтримці загальноосвітнього і наукового потенціалу громадян, який буде адекватний світовому науково-технічному розвитку.

Ключові слова: реформа освіти, освітній простір, навчальні заклади, національна освіта, міжнародні освітні стандарти.

Стратегічні зрушення у сучасному українському суспільстві, а саме проведення всеохоплюючих його системних реформ, модернізація економіки країни починаються з реформи освіти.

Реформа освіти - це надзвичайно складний і тривалий процес, це відповідальний крок суспільства до відтворення й розвитку інтелектуального й духовного потенціалу нації, до повернення колись втраченої конкурентоспроможності української освіти на міжнародному рівні, до побудови конкурентної та динамічної інноваційної економіки, заснованої на сучасних прогресивних освітніх технологіях і знаннях.

Реформа освіти - це запровадження нової етики управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації, це створення системи моніторингу ефективності управлінських рішень, менеджерів освіти, їхнього впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях, це запровадження новітніх інформаційно-управлінських і комп'ютерних технологій в систему менеджменту освіти, це демократизація процедури призначення керівників навчальних закладів, їхня атестація, це підвищення компетенції менеджерів освіти всіх рівнів, це виховання лідерів у системі освіти.

Реформа освіти - це підготовка висококваліфікованих педагогічних і науково-педагогічних кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та запровадження наукоємних та інформаційно-комунікаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Час вимагає створення нового національного освітнього простору, оскільки модернізація країни, кардинальні, стратегічні зрушення в суспільстві починаються з системного реформування освітньої галузі.

Саме тому Президент України В.Ф. Янукович та Прем'єр-міністр України М.Я. Азаров визначили реформу освітньої галузі як головний пріоритет державної політики, мета якого досягнення нової

якості українського суспільства, як базу для всієї програми системних реформ в Україні [1].

Закони України «Про освіту» [2], «Про дошкільну освіту» [3] визначають дошкільну освіту первинним елементом загальної структури освіти в державі, але водночас цей рівень освіти законодавчо не визначався як обов'язковий і надавався дитині за згодою батьків, тому законом України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» [4] визначено, що дошкільна освіта є обов'язковою для дітей старшого дошкільного віку. Таким чином дошкільна освіта стала обов'язковою ланкою системи неперервної освіти, що відповідає проголошеному державою курсу на створення системи неперервної освіти.

Враховуючи такий стан дошкільної освіти в Україні, Президент України та Уряд визначили, що системне реформування освітньої галузі потрібно починати з дошкільної освіти [1].

Ситуацію в дошкільній освіті необхідно кардинально змінити, і саме цьому слугуватиме виконання Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р., яка передбачає комплекс заходів з відновлення роботи дитячих дошкільних закладів, оскільки статистика свідчить, що 1200 дошкільних навчальних закладів потребують негайної допомоги, а у багатьох регіонах необхідно будувати нові, бо повернути ті дошкільні навчальні заклади, які вже знищені, неможливо.

Згідно зі статтею 53 Конституції України [5], повна загальна середня освіта є обов'язковою, а відповідно до закону України «Про загальну середню освіту» [6] вона визнається основною складовою системи неперервної освіти.

Експеримент щодо здійснення переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру й 12-річний термін навчання в цілому відповідав світовим тенденціям розвитку загаль-

ної середньої освіти, міжнародним освітнім стандартам, завданням інтеграції української системи освіти у світовий освітній простір.

Було створено нормативно-правове й науково-методичне забезпечення поетапного переходу загальноосвітньої школи на нову структуру та зміст освіти. Визначено концептуальні засади профільного навчання у старшій школі. Введено 12-бальну систему оцінювання. Запроваджено зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників середньої школи. Вживалися заходи, щодо зміцнення матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів, оснащення їх комп'ютерною технікою, запроваджувалися нові інформаційні навчальні технології.

Система управління системою освіти усіх рівнів має розвиватися як державно-громадська й поєднувати державний і громадський контроль. Для цього необхідно створити загальнодержавну систему моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг.

Президент України В.Янукович та Прем'єр-міністр України М.Азаров наголосили на тому, що процес комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів незавершений [1].

Урядом схвалено Концепцію державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 р., Концепцію Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року, а серед першочергових завдань кардинального реформування загальної середньої освіти - розроблення й впровадження нових стандартів загальної середньої освіти, підвищення рівня та якості викладання природничо-математичних дисциплін, заохочення випускників на здобуття наукових та інженерних спеціальностей. Саме тут повинен бути задіяний науковий потенціал Національної академії педагогічних наук України.[1]

Професійно-технічна освіта законодавчо визначається як складова системи неперервної освіти, яка забезпечує первинну професійну підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації робітників [7].

На засіданні Громадської гуманітарної ради Президент В.Янукович наголосив на тому, що професійно-технічна освіта є першоджерелом підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів, але, на жаль, 20 років ця система освіти не модернізувалася, не оновлювалися ні її зміст, ні її матеріальні й кадрові ресурси. Професійно-

технічну освіту потрібно негайно відновлювати, тому що без неї країна не може розвиватися.

Серед першочергових завдань реформування професійно-технічної освіти Президент України В.Янукович визначив підвищення рівня інтелектуалізації професійної освіти, її практичної спрямованості. Міністерству освіти і науки негайно навести у цьому питанні порядок: забезпечити належну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для професійної освіти, працювати у тісній взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, роботодавцями, колективами ПТУ, припинити експерименти з підпорядкуванням та розбазарюванням майна навчальних закладів професійно-технічної освіти [1].

Виступаючи на засіданні Громадської гуманітарної ради, Президент України В.Янукович наголосив на тому, що сьогодні практично відсутнє державне замовлення на підготовку спеціалістів з вищою освітою. Вища освіта практично не має зв'язків з виробництвом. Про недосконалість формування державного замовлення на підготовку спеціалістів з вищою освітою сьогодні говорять всі, але, на думку Президента, ця проблема просто забалакується, а не вирішується, хотілося б почути і побачити конкретні дії Міністерства економіки, Міністерства освіти і науки, інших органів виконавчої влади щодо нагального вирішення цього питання [1].

Серед пріоритетних напрямів реформи вищої школи Президент України В. Янукович визначив такі фундаментальні принципи, які мають бути в основі діяльності Міністерства освіти і науки та вищих навчальних закладів: забезпечення високої якості вищої освіти на рівні європейських освітніх стандартів, підготовка молодого спеціаліста, конкурентоспроможного на ринку праці, надання автономії провідним університетам, як засобу покращання якості навчання, надання права вищим навчальним закладам самостійно формувати навчальні програми, плани, визначати та змінювати організаційну структуру, розширяти фінансові можливості, мати право розпоряджатися власними рахунками, визначати напрями господарювання та залучати інвестиції для свого розвитку [1].

Стратегія та сучасні тенденції реформування, розвитку та модернізації загальної середньої освіти та вищої освіти визначені в урядових рішеннях, зокрема, Уряд своєю постановою № 778 затвердив Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Цей документ сприятиме забезпеченню потреб держави у навчанні та вихованні підростаючого покоління, подальшої демократизації шкільної освіти через запровадження одинадцятирічного терміну навчання для

здобуття повної загальної середньої освіти. Розпорядженням 1720-р схвалена Концепція Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 р., мета якої є розроблення механізму стійкого інноваційного розвитку зазначеної освіти та його застосування у шкільній практиці. Розпорядженням № 1722-р схвалено Концепцію Державної цільової програми запровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків». Ця програма розрахована на 2011-2015 роки, передбачає оновлення змісту, форм і методів викладання навчального предмета «Інформатика», стовідсоткове забезпечення загальноосвітніх закладів сучасними навчальними комп'ютерами, системними і прикладними продуктами, надання всім навчальним закладам швидкісного доступу до Інтернету, створення дистанційного навчання дітей з обмеженими можливостями та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні. Постановою № 777 затверджено Положення про освітній округ; реалізація цієї постанови сприятиме координації зусиль місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на створення в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці ефективної освітньої системи. Постановою № 781 врегульовано деякі питання забезпечення підручниками та навчальними посібниками студентів вищих навчальних закладів, учнів загальноосвітніх і про-ресійно-технічних училищ та вихованців дошкільних навчальних закладів. Постанова № 788 дасть змогу забезпечити належний щорічний медичний огляд учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Постановою № 785 затверджена Державна цільова соціальна програма розвитку позашкільної освіти на період до 2014 р., програма передбачає удосконалення та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів. Розпорядженням № 1728-р затверджено План заходів щодо розви-

тку вищої освіти на період до 2015 р., що передбачає оптимізацію мережі державних вищих навчальних закладів через централізацію управління ними та утворення багатопрофільних регіональних університетів, а також удосконалення механізму ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів. Крім того, Планом заходів передбачене удосконалення умов прийому до вузів з урахуванням результатів зовнішнього незалежного оцінювання, середнього бала шкільного атестата та оцінок навчального закладу.

Уряд ухвалив Постанову № 787, яка затверджує перелік спеціальностей, за якими здійснюватиметься підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста та магістра. У переліку спеціальностей максимально враховані зміни, що відбулися в соціальному й економічному секторах України, та досягнення в науці, техніці, інформаційно-комунікаційних технологіях. У перелік внесено нові спеціальності, такі як: нанофізика, наноелектроніка, медична фізика, актуарна математика, дорадництво, медична психологія тощо.

Уряд також ухвалив розпорядження 1726-р, що стосується підвищення рівня працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, згідно з яким пропонується у вузах сформувати відповідні підрозділи.

Формування нової моделі національної освіти, основні принципи побудови якої поряд з традиційними: фундаментальністю, системністю, комплексністю, гуманістичною спрямованістю та демократичністю, – мають на увазі й економічну доцільність, адаптацію випускника до соціально-економічних змін у суспільстві, мотивацію на навчання впродовж усього життя.

Але це треба робити виважено й відповідально, спираючись на ключові параметри реалізації державної політики в галузі освіти, як пріоритетного довгострокового соціально-економічного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали засідання Громадської гуманітарної ради від 26.08.2010 р. (<http://www.president.gov.ua>) та матеріали засідання Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. (<http://www.kmu.gov.ua>).
2. Закон України «Про освіту» (№ 1060-XII від 23.05.1991).
3. Закон України «Про дошкільну освіту» (№ 2628-III від 11.07.2001).
4. Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (№ 2442-VI від 06.07.2010).
5. Конституція України.
6. Закон України «Про загальну середню освіту» (№ 651 від 13.05.1999).
7. Закон України «Про професійно-технічну освіту» (№103/98-ВР від 10.02.1998).

Kilyova H.O. National educational space of Ukraine, prospects of reformation and development

Abstract. The idea that modern time requires creation of a new national educational environment is accentuated in the article since the modernization of the country, fundamental and strategic changes in society start with systematic reform of educational sector. Reforms in education should have a systematically focused state policy: the state and the society,

Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 3, 2013

more than ever, need new economic, scientific ideas and promising projects that can only be obtained by increasing of educational and scientific potential, which will be adequate to global scientific and technological development, of people. First of all, author emphasizes on the problems of preschool education, such as new approaches to organization preschool teaching, change of standards of preschool education, rebuilding of old and construction of new kindergartens. There are some achievements in the area of secondary education: created a normative and legal and scientific and methodological support of a phased transition of secondary school to the new structure and content of education. 12-point system of evaluation and external independent testing are introduced. The process of computerization of secondary schools is still continued. Among the priority tasks of the reform of vocational education the author regards increasing intellectualization of professional education and the prestige of the working professions, practical orientation of professional training. Higher education is almost no connection with the production. Practically there is no state order for training specialists with higher education, lacking of specialists of engineering and technology professions. Formation of a new model of national education involves traditional principles of construction (fundamentality, systematic, comprehensiveness, humanitarian and democratic orientation) and some new principles that meet the requirements of modern market society (economic feasibility, adaptation of graduate to socio-economic changes in society, motivation for a lifelong learning).

Keywords: reform of education, educational space, educational establishments, national education, international educational standards.

Килевая А.А. Национальное образовательное пространство Украины, перспективы реформирования и развития

Аннотация: В статье акцентирована мысль о том, что современное время требует создания нового национального образовательного пространства, потому что модернизация страны, кардинальные, стратегические преобразования в обществе начинаются с системного реформирования образования. Реформирование образования должно иметь целенаправленную государственную системную политику: государству и обществу, как никогда, нужны новые экономические и научные идеи, перспективные проекты, которые можно получить только благодаря поддержке общеобразовательного и научного потенциала граждан, который будет адекватен мировому научно-техническому развитию.

Ключевые слова: реформа образования, образовательное пространство, учебные заведения, национальное образование, международные образовательные стандарты.